

Jegyzetek a liturgiáról

– *vázlatok a zenei szolgálathoz* –

Paksa Balázs – KAZETTA tábor, 2019. július 24.

Két előzetes megjegyzés:

1. Nincs liturgikus képzettségem
  2. Észrevételeim saját és sokak tapasztalatának összegzése
- A Villanyhárfa projekt rövid története
  - Segítség, észrevétel, tanács bármikor: villanyharfa.hu, villanyharfa@villanyharfa.hu

I. Hitéletünk csúcsa és forrása – A római katolikus liturgia

Hogyan imádkozhatunk?

- Mindenkor, mindenhol, hiszen Isten mindig odafigyel ránk, s mi odafigyelhetünk Rá. (Mt 6,5-8)
- Nem csak kimondott szavakkal, hanem tetteinkkel, egész életünkkel. (Zsolt 139,1-18;23-24)

Mégis: kiemelt, különleges imádságunk:

- a liturgia alkalmával
- közösségben, a templomban.

A templom:

- Isten háza – az Úr lefoglalta magának (szentelés, titulus),
- különleges tér, különleges idő-dimenzió,
- Jézus Krisztus **valódi** jelenléte (Oltáriszentség)!

ENNEK MEGFELELŐEN VISELKEDÜNK A TEMPLOMBAN! (vö. Jn 2,13-21)

Tehát:

- elhaladva előtte keresztet vetünk,
- betérve megtisztítjuk gondolatainkat,
- benne csendesen, összeszedetten járunk és beszélünk,
- *keresztet vetünk* a szenteltvízzel – emlékezünk keresztségünkre, és bűnbánatunkat fejezzük ki
- *térdet hajtunk* az Oltáriszentség felé – hódolat Jézusnak (örökmécses jelez)

Mi a liturgia?

- leitourgia (*görög*) = közösségért végzett szolgálat (laosz = nép + ergon = mű, szolgálat),
- az Ószövetség első görög fordításában (Septuaginta = „hetvenes fordítás”) ezzel a szóval jelölték az istentiszteletet.

Liturgia = Az üdvtörténet megjelenítő átimádkozása.

Mik a liturgia jellemzői?

- Az Egyház végzi, mi részt veszünk benne
- Kettős irányultság: Isten dicsőítése és az ember megszentelése
- Kinyilatkoztatás (a Szent Hagymány része), hitünk tanításából ered, azt hordozza

- *Jézus Krisztus a legfőbb liturgosz:*
  - Ő véghezvitte a tökéletes áldozatot (megváltott minket), és megbízott bennünket, hogy a Szentlélek erejével, az Atya kiengesztelésére újra és újra jelenvalóvá válhasson az Ő egyetlen és teljes áldozata (Mt 28,18-20; Jn 20,21-23),
  - Ő maga tanított minket imádkozni (Lk 11,1-4).
- Emberi formája, külsőségei változóak lehetnek
- Lényege: változatlan, örök
- A lex credendi és a lex orandi egyezése (a hit szabálya / az ima szabálya)

Hozzáállásunk a liturgiához

- Istennek nincs szüksége a mi dicséretünkre, a dicséret *számunkra* szükséges, üdvösségünkre válik
- hívóként aktívan részt veszünk benne, *jelen vagyunk* az ott megjelenő Krisztus számára
- Átélni, megérteni és tanulni kell a liturgiát – egész életünkre való feladat
- **A liturgiával NEM legőzünk:** nem változtatgatjuk önkényesen, saját belátásunk szerint!

A liturgia három fajtája:

- Szentmise (mise, szentmise-áldozat, Eucharisztia, Holy Communion stb.)
- Zsolozsma – az Egyház hivatalos imádsága
- Szentségek (kereszttség, Eucharisztia, bérmálás, bűnbocsánat, betegek kenete, házasság, papi rend)

Egyéb liturgikus alkalmak:

- igeliturgia/igeszertartás, temetés, szentségimádás, litánia, keresztút, gyertyagyújtás, dicsőítés, imaóra

A szentmise szerkezete röviden:

- Bevezető szertartás: **Bevonulási ének** (a pap és az asszisztencia bevonulása alatt), a hívek köszöntése, bűnbánati cselekmény, **Uram, irgalmazz, Dicsőség**, könyörgés (collecta)
- Az Ige liturgiája: első olvasmány, **Olvasmányközi ének / Válaszos zsoltár**, második olvasmány (szentlecke – köznapon elmarad), **Alleluja**, evangélium, szentbeszéd (köznapon elmaradhat), Hitvallás (köznapon elmarad), hívek könyörgése (egyetemes könyörgések)
- Az Áldozat liturgiája: **Felajánlási ének** (az adományok előkészítése alatt), felajánló könyörgés, Eucharisztikus ima (áldozati imádság, kánon: prefáció, **Szent vagy**, Lélekhívás (epiklézis), az alapítás elbeszélése, átváltoztatás, közbenjáró imádság az Egyházért, megemlékezés a szentekről, záródicsőítés – doxológia)
- A Szentáldozás szertartása: Miatyánk, a béke átadása, **Isten Báránya** (a kenyér megtörése és a színek egyesítése – inmixtio – alatt), Úrfelmutatás, **Áldozási ének** (a hívek áldozása alatt), áldozás utáni könyörgés
- Befejező szertartás: áldás és elbocsátás, **Kivonulási ének**

A szentmise énekei

- Állandó részek (ordinárium) – *teljes szövegghűséggel énekeljük, nem változtatunk a liturgikus szövegen!*
- Uram irgalmazz (Kyrie), Dicsőség (Gloria), Hitvallás (Credo), Szent vagy (Sanctus), Isten Báránya (Agnus Dei) + Miatyánk (Pater noster)
- Változó részek (proprium) – *szövegei vasárnaponként változnak, de előírások itt is vannak!*
- Bevonulási ének (Introitus), Olvasmányközi ének (Graduale) / Válaszos Zsoltár, Alleluja (Alleluia), Felajánlási ének (Offertorium), Áldozási ének (Communio), Kivonulási ének (Ite missa est)

Liturgikus ciklikusság: az egyházi év

- Ünnepekörök: Advent+Karácsony, Nagyböjt+Húsvét, valamint az évközi idő
- A vasárnapi igék 3 éves ciklusba rendezőnek: A (Mt), B (Mk), C év (Lk) (Jn szétszórva)
- A köznapi igék 2 éves ciklusba rendeződnek: I., II. év
- Fix dátumú ünnepek, mozgó ünnepek
- *Megjegyzés:* a liturgikus reform előtt 1 éves ciklus volt

Zenélésünk a liturgiában

- 1. Nem előadás, nem hangverseny, nem művészi produkció! *Ám törekedjünk az igényességre!*
- 2. Nem vidám „buli”, nem laza happening! *Ám legyen örömteli, bittől sugárzó!*
- 3. Nem magamutogatás, nem egyéni érzelmek és hitvallások színtere! *Ám szánjuk oda szívünket-lelkünket!*
...hanem:

SZOLGÁLAT

Tehát funkciója:

- bekapcsolódni („belesimulni”) a liturgia menetébe
- segíteni a liturgiát végző pap tevékenységét
- a hívek éneklését alázatosan vezetni
- s a legfontosabb: *Istent dicsérni* szerény eszközeinkkel

A gitáros zenész legjobb barátja...

- az Adoremus és a Direktórium
- igenaptár: katolikus.hu/igenaptar

Fontos egyházi dokumentumok

- A Római Misekönyv Általános Rendelkezései (RMÁR) magyarul:
<http://tar.liturgia.hu/Dokumentumok/Romai%20Misekonyv/A%20romai%20misekonyv%20altalanos%20rendelkezesei.pdf>
- A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia liturgikus körlevele (2004):
<https://www.villanyharfa.hu/egyhazi-dokumentumok/46/az-mkpk-liturgikus-korlevele>
- Az olvasmánykönyv rendelkezései:
<https://www.villanyharfa.hu/egyhazi-dokumentumok/57/az-olvasmanykonyv-rendelkezesei>
- Szent X. Pius pápa motu proprio rendelkezése:
<https://www.villanyharfa.hu/misc/news/151/X-Piusz-Motu-proprio-1903.pdf>
- A II. Vatikáni Zsina liturgikus konstitúciója: <https://katolikus.hu/dokumentumtar/2532>

Ajánlott irodalom

- Dobszay László (szerk.): Éneklő Egyház (SzIT, Bp.)
- Füzes Ádám: Liturgia, liturgikus zene (előadásjegyzet, KAZETTA tábor 2018):
<https://kazettatabor.hu/wp-content/uploads/liturgia.pdf>
- Görög Andrea: Villanyhárfa – kézikönyv (kézirat, 2000-2019)
- Gyulay Endre: Ámentől ámenig (SzIT, Bp., 2010)
- Kwiecień, Tomasz OP: Szentmise-kalauz röviden (Kairosz, Bp., 2003)
- Mihályi Gilbert OPraem.: Az Egyház liturgikus élete – Teológiai kiskönyvtár (Tipografia Dario Detti, Roma, 1980)
- Pusztai László: A Katolikus Egyház istentisztelete, hittankönyv 5. osztály (Márton Áron, Bp.–Győr, 1999)
- Pákozdi István: A Bárány menyegzője (Tihanyi Apátság, 2010)
- Török József: Adoremus (Ecclesia, Bp., 2008)
- Verbényi-Sztankó: Mysterium fidei (Új Ember, Bp., 2016)
- villanyharfa.hu, kottacsere.hu

II. Mi következik ebből? – Ökölszabályok gitáros zenészek számára

Szent zene fajtái:

- 1. Vallásos témájú zene
- pl. musical egy szentről, keresztény koncertzene, dicsőítő énekek, istenes vers-megzenésítések
- 2. Lelkiségi ének
- pl. népének, zarándokdal, vallásos himnusz – a gitáros műfaj nagy része ide tartozik!
- 3. Liturgikus zene, pl. a gregorián ének
  - szövege legtöbbször a Szentírásból való
  - konkrét tanítást hordoz
  - a liturgia *szerves része*, nem toldaléka vagy illusztrációja!

Egyházunk a szent zenéről:

- „*szent, művész, egyetemes*” (Szent X. Pius pápa)
- A gregorián elsőbbsége
- Az egyházi dokumentumok tükrözik Egyházunk kulturális sokféleségét: nem tiltanak kifejezett hangszereket, műfajokat
- A dokumentumok egyet tiltanak: a világiasságot és az igénytelenséget
- A dokumentumok szerint a gitáros műfaj a népénekhez sorolódik (vallásos érzületből fakad, adott esetben helyettesítheti a liturgikus éneket)

Rövidítések: ÉE = Éneklő Egyház, Hozs. = Hozsanna énekeskönyv, S = Áldjad én lelkem az Urat (Sárga könyv) K = Énekelj az Úrnak! (Kék könyv), ÚÉ = Új ének (evangélikus énekeskönyv)

Bevonulási ének (Introitus)

- Változó rész (proprium)
- Funkciója: a szolgálattevők bevonulása idején összeszedettségünket teremti meg, a nap, az ünnep titkába bevezetve. Megszólítani a hívő közösséget, hogy az elkövetkezendőkre figyeljenek.
- Vers: minden szentmisének van introitus-verse (szentírási részlet vagy régi imádság), mely összefoglalja és előlegzi az adott ünnep gondolatiságát – irányadó kell legyen!

1. Adott ünnephez kapcsolódik

- Saját introitus-vers!
pl. Pipó: Isten őrizzen meg, Énekelj az Úrnak (K 201),
Alapjukban meginognak (S 6), Galileai férfiak (Felső-Krisztina)
- Időszaki
pl. Borka: Advent (K 14), Varga: Emmánuel (K 59/B), Sillye: A földről az égre (K 2),
Sillye: Föltámadt! Alleluja! (K 66), Gocam: Szentlélek, jöjj (K 1/B)

2. Megszólít, Istenre irányít,

pl. Eljön közénk az Úr! (K 58)

3. Dicséretre hív: az Úr dicséretére hívja a közösséget,

pl. Jöjj, itt az idő (Brian Doerksen), Ó, jöjjetek, örvendjünk (S 134)

4. Az Úr érkezése: Jön az Úr, bevonul a szentélybe,

pl. Varga: Táruljatok fel, örök kapuk

5. Zarándokének: a szentélyt dicsérjük, vágunk az Úr házába (zsoltárok!),

pl. Világosságod küldd el (S 212, Zsolt 42,3-4), Borka: Zarándok ének (Zsolt 84)

6. Válaszolunk az Úr hívására: eljövünk, hogy áldását, kegyelmét kérjük,

pl. Itt vagyok végre (K 93)

Gyakorlati tanácsok

- Figyeljük az időt, felkészülve várjuk a szentmise kezdetét (jó, ha látjuk a sekrestye-ajtót, a csengőt, a bevonulást, a szentélyt)
- A szertartás kezdetét jelző csengő *után* kezdjük el a bevonulási éneket
- Hosszabb bevonulás (pl. Virágvasárnap vagy tömjénezéskor): egyetlen éneket ismételjünk többször, ne kezdjünk másikba
- Két éneket is énekelhetünk: gyülekező ének (hívó vagy kérő), csengő, majd bevonulási ének (az introitus-vers nyomán)

Uram irgalmazz (Kyrie)

- Állandó rész (ordinárium)
- Funkciója: bűnbánatunk kifejezése, nemcsak hangulatában, hanem mély hitvallásában: az Úr Krisztus, az Isten az, aki irgalmat és kegyelmet ad nekünk.
- Nyelve: magyar vagy görög

Háromféle liturgikus szövegváltozat lehetséges:

- 1. Uram irgalmazz, Krisztus kegyelmezz, Uram irgalmazz! – a leggyakrabban használt
pl. Uram irgalmazz (Sillye Jenő: IV. mise) (K 159/A)
Uram irgalmazz (Varga Attila) (K 109/B)
- 2. Jézus Krisztus, téged elküldött az Atya, hogy gyógyítsd a töredelmes szívűeket – Uram, irgalmazz!
Jézus Krisztus, te eljöttél, hogy magadhoz hívd a bűnösöket – Krisztus, kegyelmezz!
Jézus Krisztus, te az Atya jobbán ülsz, hogy közbenjárj értünk – Uram, irgalmazz!
pl. Jézus Krisztus, Téged elküldött az Atya... (Varga Attila) (K 129/B)
Jézus Krisztus, eljöttél, hogy felemeld a bűnös embert... (Sillye Jenő: II. mise) (K 302/A)
- 3. Urunk, Istenünk, könyörülj rajtunk – mert vétkeztünk ellened.
Urunk, mutasd meg nekünk irgalmasságodat – és add meg nekünk az üdvösséget!
pl. Urunk és Istenünk, könyörülj mirajtunk (Tábori mise)
- *Megjegyzés:* 2. és 3. változatnál elmarad a szokásos bánatima, egyeztessünk a pappal, mit, mikor és hogyan énekeljünk!

Tropikus kyriék:

- Eredet: pápai misékre a templomokban összegyűlt hívek könyörgéséből alakult ki
- Az ünnepkörnek vagy felkészülési időnek megfelelően egyéb verssorokkal egészülhet ki a liturgikus szöveg (pl. EE 413-420). A gitáros énekek között is vannak hasonlóak:
pl. Sillye: Jézus Krisztus, eljöttél, hogy felemeld a bűnös embert... (II. mise, K 302/A)
Sillye: A mélyből kiáltok, Uram, hozzád... (III. mise, K 158/A)
Irgalmazz, Uram irgalmazz (S 74)
Uram irgalmazz / Jézus, Dávid fia... (S 177)
- Használatukhoz minden esetben előzetes plébánosi engedély szükséges – legalább egyeztessünk a miséző pappal!

Amit nem szabad:

- Bűnbánati jellegű, de egészen más szövegű gitáros énekeket énekelni
pl. Adj erőt, hogy megnyílhassak... (S 3), A bűnös szememet hadd adjam Néked (S 1), Fölém hajló jóságodra (S 66), Jézus, Te közénk eljöttél (S 93), Messziről száll dalunk (S 184), Teremts bennem (K 208), Tégy engem tisztává (K 205), Mentsd meg a lelkem (K 144)
- A háromrészes szövegtől (Kyrie – Christe – Kyrie) eltérő kyrie-éneket, pl. taizéi kyrie-énekek
- „Szentháromságos” kyriét, pl. Irgalmazz énnekem... (Dax: Mise) (K 299/A) – a kyriében Jézust szólítjuk, nem a Szentháromság személyeit külön-külön!

Gyakorlati tanácsok:

- Az ének rövid, könnyen énekelhető, valamint nyugodt (zenéjében bűnvalló, de bizakodó hangulatú) legyen
- Ne használjunk sokféle misetételt szolgálatunkban! Elég 2-3 teljes ordinárium váltogatása (a cél: hogy a hívek velünk énekeljenek!)

Dicsőség (Gloria)

- Állandó rész (ordinárium)
- Funkciója: ünnepi és vasárnapi misek Istent dicsőítő himnusza. Rajta keresztül a Szentháromság egy Istent köszöntjük, imádatunkat, hódolatunkat fejezzük ki iránta.
- Ősi himnus a reggeli zsoltosmából, a Szentháromságos egy Istent prózában dicsőítő szöveg
- Adventben, nagyböjtben és köznapokon elmarad
- Nyelve: magyar vagy latin

Liturgikus megzenésítések:

pl. Dicsőség (Sillye Jenő: IV. mise) (K 159/B), Dicsőség (Almásy András: Mise)

Dicsőség (Borka Zsolt: Nászmise) – *szólásztikus, a hívek nehezen tudnak bekapcsolódni*

Dicsőség (Csend-Élet zenekar: Mise), Dicsőség (Deme Csaba)

Dicsőség (Gável: Mise gitáron), Dicsőség (Káplár Péter)

Dicsőség (Kecskés László: Missa in Excelsis)

Dicsőség (Pipó József. Szent Kereszt-mise)

Dicsőség (Szilas Imre: Karácsonyi mise)

Dicsőség (Vedres Csaba: Missa Sinodi) – *gitár- és orgonakíséret együtt*

Gloria (Kecskés László: Missa Caritatis) – *latinul*

további példák: <https://www.villanyharfa.hu/zene-tar/liturgikus-celu-misek>

Dicsőség-refrén + „versszakokra bontott” énekelt szöveg:

pl. Dicsőség (Petró András: Szent Márton mise)

Gloria (J. Gelineau: Taizéi mise)

Gloria (Emmánuel Közösség: Szent Bonifác-mise)

Gloria (Emmánuel Közösség: Szent János-mise)

Dicsőség-refrén + „versszakokra bontott” felolvasott szöveg:

pl. Dicsőség (Sillye Jenő: II. mise *első sora*, K 302/B)

Dicsőség (Sillye Jenő: III. mise *első sora*, K 158/B)

Dicsőség az Úrnak (Máriáss Péter: Bejött Jézus a házamba... *refrénje*, K 323)

Gloria, gloria / et in terra pax (Taizé)

Gloria / in excelsis Deo (Taizé) (K 233)

Amit nem szabad:

- Liturgikus szövegtől eltérő éneket
pl. Alleluja, dicsőség a mennyben Istenünknek (K 256), Bejött Jézus a házamba (K 323),
Dicsőség (K 51), Dicsőség (K 169/B), Dicsőség (DAX, Diószegi László, K 52),
Dicsőség (Gável: Menedékem az Isten – mise), Dicsőség (Sillye Jenő: II. mise, K 302/B),
Dicsőség (Sillye Jenő: III. mise, K 158/B), Dicsőség (Dax: Mise, K 299/B),
Glória! (Signum), Ki tudná megmondani (K 292), Tied a dicsőség (K 211)
- Még nagy ünnepekkor sem! Helytelen gyakorlat pl. Karácsonykor az ÉE 26, Húsvétkor az ÉE 112 is!

Gyakorlati tanács:

- A Dicsőség a leghosszabb és legbonyolultabb misetétel: alaposan tanuljuk be magunk, és gondosan tanítsuk a meg a híveknek is! (pl. szentmise előtt, többször)

Válaszos zsoltár / Olvasmányközi ének (Graduale)

- Változó rész (proprium)
- Funkciója: a megadott zsoltár imádkozásával válaszolhatunk Isten Igéjére: ez a válasz nemcsak az embertől ered, hanem az Ige ébreszti az emberi szívben.
- Változó részek közül a leginkább kötött: előírt szentírási (főként zsoltár-)részlet – *a negyedik olvasmány!*
- Kétféle zsoltárrend (1 és 3 éves): mindkettő érvényben van.

Szerkezete:

- zsoltárválasz (responzum) – zsoltárvers (tónus) – zsoltárválasz (responzum) stb. – *váltakozik*
- látszólag nehéz reprodukálni gitáros énekkel, többféle lehetőségünk van...

1. Teljes vagy részleges megzenésítés:

- Több szerző egész zsoltárokat vagy részleteket zenésített meg
pl. az Úr az én pásztorom (K 38, 23. zsoltár), Énekelj az Úrnak (K 61, 95. zsoltár),
Énekeljetek (Sillye Jenő, 95. zsoltár), Ó, Te vagy, Uram (K 178, 126. zsoltár),
Ízleld és lásd (K 334, 34. zsoltár), Teremts bennem (K 208, 51. zsoltár)
Pipó: Utadat mutasd (24. zsoltár), Sillye: Az Úr az én pásztorom (VII. mise)
- Sok ilyen dal született, bátran kutassunk, és ha liturgikus+énekelhető, használjuk őket!

2. Zsoltárválasz lehetőségei

- A zsoltárválasz előírt dallamát énekeljük (gitárkísérettel vagy anélkül vagy orgonakísérettel),
- gitáros ének refrénjéből vagy versszakából (vagy taizéi énekből) kivesszünk a zsoltárválasznak pontosan megfelelő szövegű 1 vagy 2 sort,
- a zsoltárválaszt saját magunk megzenésítjük gitárkísérettel.

3. Zsoltárvers lehetőségei

- Válaszhoz hozzáillesztjük az adott vasárnapra előírt zsoltárvers tónusdallamát, és lehúzott akkordos gitárkísérettel (vagy gitárkíséret nélkül vagy orgonakísérettel) recitáljuk (hogy a válasz és a vers dallama összepasszoljon, érdemes kiindulni a zsoltárvers tónusdallamából!),
- válaszhoz hozzáillesztjük a válasz zenéjét, csak épp dúdoljuk halkán a dallamot (vagy egy szólóhangszerrel játsszuk), és felolvassuk rá a zsoltárverset. Így alakítunk ki váltogatós szerkezetet.

Példa:

- Teremts bennem (K 208) + 8. tónus

The image shows a musical score for the psalm 'Teremts bennem (K 208) + 8. tónus'. It consists of three staves. The first two staves are vocal lines with lyrics in Hungarian. The first staff has lyrics: 'Teremts ben-nem tisz-ta szí-vet, ó, U-ram, az em am D G C G'. The second staff has lyrics: 'e-rős lel-ket ü-jítsd meg ben- nem.' The third staff is a guitar accompaniment line with red chord markings: 'A (D A)', 'D', 'A6', and 'E'. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is common time (C).

Megjegyzés: a fenti tónuskotta G-dúrban értendő, áttenni!

- Teremts bennem (K 208) + dúdolás és próza

- Összeillesztésnél: figyeljünk a zenei és stílusbeli összhangra, valamint a könnyű énekelhetőségre!
- *további példák:* <https://www.villanyharfa.hu/zene-tar/zsoltarok>
- Ezután következő megoldások: csak akkor használjuk őket, ha az előzőekre nincs lehetőség!

4. Zsoltárhoz szövegében, gondolatiságában hasonló ének választása

5. Az olvasmány (vagy az ünnep) gondolatiságához, üzenetéhez kapcsolódó ének választása

Amit nem szabad:

- Az olvasmányoktól vagy az ünneptől erősen eltérő ének

Gyakorlati tanácsok:

- Törekedjünk arra, hogy alkalmi ének-összeállításunk ne legyen egyenetlen, megbotránkoztató!
- Törekedjünk arra, hogy könnyen énekelhető legyen a hívek számára!

Alleluja (Alleluia)

- Változó rész (proprium)
- Funkciója: az Alleluja-ének már az evangéliumot vezeti be, ünnepélyességével, örömeivel, diadalával. Ez az öröme az a boldogságot ábrázolja és kelti fel bennünk, mellyel az evangéliumkor közénk érkező Igét fogadjuk. Énekeljük harsányan és áradóan ezt az éneket!
- HALLELU JAH (*héber*) = dicsérjétek Jah(ve)-t, kiáltatok Istennek!
- Köött változó rész: előírt szentírási részlet, mely a következő evangéliumot előlegzi
- Nagybőjtben elmarad

Szerkezete:

- alleluja – vers – alleluja – *általában 1 db vers van*
- A válaszos zsoltárhoz hasonlóan lehet reprodukálni gitáros énekkel, többféle lehetőségünk van...

1. Alleluja „refrén” lehetőségei

- Az alleluja előírt dallamát énekeljük (gitárkísérettel vagy anélkül vagy orgonakísérettel),
- Gitáros ének refrénjéből vagy versszakából (vagy taizéi énekből) kiveszünk egy allelujázós részt pl. K 24, K 25, K 31/B, K 40, K 230, K 243 stb.
- Saját magunk is írhatunk alleluja-éneket gitárkísérettel.

2. A vers lehetőségei

- allelujához hozzáillesztjük az adott vasárnapra előírt vers tónusdallamát, és lehúzott akkordos gitárkísérettel (vagy gitárkíséret nélkül vagy orgonakísérettel) recitáljuk (hogy az alleluja és a vers dallama összepasszoljon, érdemes kiindulni a vers tónusdallamából!),
- allelujához hozzáillesztjük az alleluja zenéjét (vagy az alleluja-ének versszakát), csak épp dúdoljuk halkán a dallamot (vagy egy szólóhangszerrel játsszuk), és felolvassuk rá a verset. Így alakítunk ki keretes szerkezetet.
- Összeillesztésnél: figyeljünk a zenei és stílusbeli összhangra, valamint a könnyű énekelhetőségre!
- *további példák:* <https://www.villanyharfa.hu/zene-tar/zsoltarok/allelujak>
- Ezután következő megoldás: csak akkor használjuk, ha az előzőekre nincs lehetőség!

3. Az alleluja-vers (vagy az evangélium vagy az ünnep) gondolatiságához kapcsolódó ének

pl. K 24, K 25, K 31/B, K 40, K 230, K 243

4. Nagybőjtben

- A szentmisében elmarad az alleluja, helyette evangélium előtti dicsőítő éneket éneklünk, többféle szöveggel (miskönyv!)
- Szerkezete olyan, mint egy zsoltárválasz, csak 1 verssel, tehát megvalósítása: hasonlóan az előbbiekhöz pl. <https://www.villanyharfa.hu/zene-tar/zsoltarok/allelujak/kategoriak/70/evangelium-elotti-dicsoit-es-nagybojti>

Amit nem szabad:

- „Huncut alleluját”, vagyis olyan éneket választani, amiben van ugyan alleluja szó, de csak itt-ott, és nem tesz ki egy egész refrént (vagy önálló zenei részt), pl. Áldalak, jó Uram (K 16), Áldjad én lelkem az Urat (K 17), Alleluja, Jézus az Úr (K 27), Alleluja, áldjuk az Urat (K 28), Föltámadt! Alleluja! (K 66), Hallelu' (K 80), Bizakodjatok (K 244)
- Erre nagybőjtben különösen figyelniünk kell!
- Lassú vagy szomorú hangulatú alleluja-éneket választani, pl. Gyönyörű vagy, én Uram (K 72), Leonard Cohen: Hallelujah

Gyakorlati tanácsok:

- Választott énekünk legyen dinamikus, vidám: az Örömhírral érkező Krisztust köszöntjük vele
- Törekedjünk arra, hogy... mint az olvasmányközi éneknél
- Szekvencia: Húsvét- és Pünkösdvasárnap: alleluja előtt kötelező Húsvéti és Pünkösd Szekvencia-ének (miskönyv!): egyeztessünk a kántorral, pappal, tanuljuk meg a gregorián dallamot vagy keressünk pontos gitáros feldolgozást pl. Veni Sancte Spiritus / Jöjj, Szentlélek Isten... – Taizé

Felajánlási ének (Offertorium)

- Változó rész (proprium)
- Funkciója: A felajánlási dalok Jézusról szólnak, aki áldozattá lett értünk a keresztt oltárán, hadd adjunk mi is minél többet másoknak, a rászorulóknak, végső soron Nekik!
- A felajánlási ének felidézheti: Jézus áldozatát, a kenyér és a bor felajánlását vagy az ember önátadását

Amiket énekelhetünk:

pl. A föld készen áll (Via Stellis), Atyám a Te kezébe (Taizé),
Atyám, Tied vagyok (K 357), Áldott Istenünk (K 20),
Elhoztuk Néked, Urunk... (Rettegi Zsolt), Életünk malomköve (K 57),
Én Uram, én Istenem (K 214), Fogadd el, Uram, szabadságomat (K 135),
Fogadj el! (K 13/C), Gyertyaláng (K 71), Ím néped bort hoz kenyérral (K 84),
Jó Atyám, imádlak (K 106),
Királyok (Gável testvérek) – *karácsonyi időben*

- Lehet hangszeres darabot is választani, de arra külön, alaposan készülünk fel!

Amit nem szabad:

- Felajánlástól eltérő szövegű éneket választani
pl. A világnak Krisztus kell (K 11), Apokrif ima / Oldani, Uram... (K 32),
Az Úr az én pásztorom (K 38), Az Úr jósága (K 39)
- Ne énekeljünk Máriáról vagy a szentekről, ám ha mindenképpen szükséges, akkor domborítsuk ki az adott szent élet-átadását
pl. Igen, úgy legyen! (Gável testvérek), Erzsébet, Isten virágszirma (Kuthi Krisztián)
- Gyakori hiba: kérő, vágyódó ének felajánlásra...
- Tied vagyunk (K 213) – a dal szövege átváltoztatás *utáni* dolgokat idéz, áldozásra való! Általában is: amiben Jézus testét és vérének említik, az áldozásra való, nem felajánlásra
- Test és vér (K 209) – a dal szövege hitünkkel ellentétes tartalmat sugall (pl. „*Test és vér, ez az emlék, kenyér és bor, ez a jelenlét*” – protestáns tanítás, „*meghal a test, lélek születik...*” – keleti gondolkodás)

Gyakorlati tanácsok:

- A pap felajánlás alatti teendőinek megfelelő hosszúságú éneket válasszunk! Ünnepi misén (tömjénezéskor) válasszunk hosszabb éneket (pl. K 20) vagy ismételjünk, de ne kezdjünk új énekbe!
- A felajánlás alatti adakozás nem vonatkozik az énekpartra, mely fontos szolgálatot végez. Szentmise után természetesen adakozhatunk, ha szeretnénk.

Fontos tudnivaló:

- A Felajánlási ének után kezdődik (és a Miatyánk előtti Ámenig tart) az Eucharisztikus ima a szentmisében, amiben **KIZÁRÓLAG az előírt válaszokkal (akklamációkkal) kapcsolódnak be** a hívek, tehát semmit sem éneklünk vagy válaszolunk ezeken túl pluszban!
- Gyakori helytelen gyakorlat (a régi rítus maradványa), hogy átváltoztatás után Jézusról énekelnek a hívek, miközben a pap csendben mondja a kánon szövegét. **Súlyosan helytelen gyakorlat**, ne hagyjuk, hogy az előírtakon kívül gitáros ének éneklésére kényszerítsenek minket sehol az átváltoztatás környékén, és az egész Eucharisztikus ima alatt!

Szent vagy (Sanctus)

- Állandó rész (ordinárium)
- Funkciója: A Szent vagy megidéri a szeráfok kiáltását az Úr trónja előtt (Iz 6,3; Jel 4,8), Jézus bevonulását Jeruzsálembe (Mt 21,9; Zsolt 118,26), s azt a közeledő pillanatot készíti elő, amikor hozzánk is betér az átváltoztatáskor és a szentáldozáskor.
- Nyelve: magyar vagy latin

Szerkezete:

- Szent vagy, szent vagy, szent vagy, mindenség Ura, Istene! / Dicsőséged betölti a mennyet és a földet. / Hozsanna a magasságban! / Áldott, aki az Úr nevében jön! / Hozsanna a magasságban!
- Tartsuk be e szöveg-sorrendet, ne hagyjunk ki és ne toldjunk be semmit feleslegesen!

Liturgikus megzenésítések:

- pl. Sillye: Szent vagy (IV. mise) (K 159/C)
- Almásy András: Szent vagy (Mise)
- Bárth János: Szent vagy (EHUP: Mise)
- Pipó József: Szent vagy (Szent Kereszt-mise)
- Kecskés László: Sanctus (Missa Caritatis) – *latinul*

Határesetek:

- pl. Szent vagy (K 192) – *több, mint az eredeti szöveg, de csak ismétél, és az alapvető szerkezetet megtartja*
- Szent, szent (S 185) – *énekelhető, de csak akkor, ha a 2. versszakot elhagyjuk!*

Amit nem szabad:

- A szövegtől érdemben eltérő szövegű éneket választani
pl. A nap bíborban áll (K7), Áldott legyen az Úr (K 23), Kisfiam (K 180/B), Szent, szent a neve (K 187), Szent, szent, szent a seregek Ura... (Signum)
- Szent vagy, Uram (S 153) – hiányzik az „Áldott, aki jön...” szövegrész!
- Szent vagy (Dax: Mise, K 299/C) – *eltérő szöveg, és a „hozsannázzunk mind vele...” értelemzavaró, teológiai félreértés („bippi Jézus”)*

Gyakorlati tanácsok:

- Zenetörténeti hagyomány: a tételt sokszor kettébontják az „Áldott, aki jön...” résznél Sanctusra és Benedictusra. Ilyen megoldás gitáros énekek között csak elvétve fordul elő (pl. Borka Zsolt: Latin Mise, Szilas Imre: Abonyi mise)
- A tétel legyen dinamikus, vidám, semmiképpen sem szomorú zenéjű!

Fontos tudnivaló:

- A Felajánlási ének után kezdődik (és a Miatyánk előtti Ámenig tart) az Eucharisztikus ima a szentmisében, amiben **KIZÁRÓLAG az előírt válaszokkal (akklamációkkal) kapcsolódnak be** a hívek, tehát semmit sem éneklünk vagy válaszolunk ezeken túl pluszban!
- Gyakori helytelen gyakorlat (a régi rítus maradványa), hogy átváltoztatás után Jézusról énekelnek a hívek, miközben a pap csendben mondja a kánon szövegét. **Súlyosan helytelen gyakorlat**, ne hagyjuk, hogy az előírtakon kívül gitáros ének éneklésére kényszerítsenek minket seholy az átváltoztatás környékén, és az egész Eucharisztikus ima alatt!

Isten Báránya (Agnus Dei)

- Állandó rész (ordinárium)
- Funkciója: Már kifejezetten szentáldozásunkat megelőző ének; Keresztelő Szent Jánossal valljuk, csak Ő, Jézus veheti el a világ bűneit (Jn 1,29), a mienket is, és Ő ad valódi békességet a szívünkbe (Jn 14,27).
- Nyelve: magyar vagy latin

Szerkezete:

- Isten Báránya, Te elveszed a világ bűneit. Irgalmazz nekünk! / Isten Báránya, Te elveszed a világ bűneit. Irgalmazz nekünk! / Isten Báránya, Te elveszed a világ bűneit. Adj nekünk békét!
- Tartsuk be e szöveg-sorrendet, ne hagyjunk ki és ne toldjunk be semmit feleslegesen!
- Az első két sor többszöri ismétlésére lehetőség van hosszabb liturgia esetén, de ekkor is mindig az „*adj nekünk békét*” sorral zárul a tétel. A jelenlegi magyar gyakorlat szerint a háromsoros szerkezet a javasolt.

Liturgikus megzenésítések:

- pl. Isten Báránya (Sillye Jenő: IV. mise) (K 159/D)
- Isten Báránya (Sillye Jenő: II. mise) (K 302/D)
- Isten Báránya (Almásy András: Mise)
- Isten Báránya (Bárth János / EHUP: Mise)
- Istennek Báránya (Máriáss Péter: Mise)
- Isten Báránya (Nagy Lajos / imperfectum)
- Isten Báránya (Pipó József: Szent Kereszt-mise)
- Agnus Dei (Kecskés László: Missa Caritatis) – *latinul*

Amit nem szabad:

- A szövegtől érdemben eltérő szövegű éneket választani
pl. Jézus az Isten Báránya (K 97), Bárányom, Bárányom (K 42), Annak, ki a trónon ül (S 148)
- Bűneinket, égi Bárány (Dax: Mise) (K 299/D) – ugyan Isten Báránya tételnek szánták, de nem szabályos, ne énekeljük. Egyáltalán, a Dax: Mise (K 299) állandó részeinek *egyikét se énekeljük* szentmisén!

Gyakorlati tanácsok:

- A tétel legyen rövid, lírai és bensőséges hangulatú! – hiszen már az áldozásra készülünk
- Békeköszöntés (Pax): lehetőleg várjuk meg, míg lezajlik a békenyújtás (esetleg békecsók), s csak utána kezdjük bele a tételbe.
- Nem szabad hozzá külön „kísérő dalt” választani! Itt (a zene szempontjából) csöndnek, s utána pedig csak az Isten Bárányának van helye.

Áldozási ének (Communio)

- Változó rész (proprium)
- Funkciója: a közösség szentáldozása alatt, illetve azután hálaadásul hangzik el. Imádságra, személyes hálálkodásra ad szavakat ajkunkra.
- Communio (*latin*) = közösség. A legbensőségesebb közösség Jézussal, valamint közösség a szentáldozásban szintén részt vevő hívekkel
- Vers: minden szentmisének van előírt communio-verse (szentírási részlet vagy régi imádság) – irányadó legyen!

1. Az előírt Communio-vers megzenésítése

- A legrégebb óta liturgiában használt áldozási ige: „*Ízleljétek és lássátok...*” (Zsolt 34,9)
pl. Ízleld és lásd (S 77), Sillye: *Ízleljétek és lássátok* (VII. mise),
Petró András: *Ízleljétek és lássátok – zsolttárazásra is használható*
- Ezen kívül az adott szentmisére előírt verset mindenképpen érdemes megnézni, hátha találunk hozzá illeszkedő gitáros éneket
pl. Emmánuel: *Az Úr jön, ha hívom* (Zsolt 121)
Emmánuel: *Mind kik szomjajtok* (Iz)
Signum: *Ne félj, mert megváltottalak* (K 344)

2. Énekelhetünk kifejezetten Eucharisztikus énekeket:

- pl. Áldott a Te szent tested (K 21), Áldott angyali Kenyér (Pipó József),
És én áldalak (Szamek-Nagy Andrea), Itt van az Úr (Iváncsits Tamás: A jó pásztor),
Krisztusnak teste és vére van itt (Emmánuel Közösség),
Megtört kenyér, kitöltött bor (Rőmer Károly),
Nem vagyok rá méltó... (Dax: Mise) (K299/Communio),
Ó, drága Jézusunk (K 175), Te vagy az út (K 210),
Tied vagyunk (K 213), Végtelen / Tápláló szent kenyér... (Gável)

3. Énekelhetünk Jézussal való találkozásunkról, dicsérhetjük Őt:

- pl. Áldd meg a számat (K 266), Jézus, áldott legyél (K 95), Ó, Jézus, jöjj (K 67/C),
Két kezemben (K 119), Uram, nem vagyok méltó... (Dax/Iváncsits),
Várom a találkozást (Sillye Jenő),
Te bennem élsz (K 204) – *Mária-ünnepkor választhatjuk*

Amit nem szabad:

- Jézussal vagyunk most a legbensőségesebb közösségben, ilyenkor NE énekeljünk Istenről általában, valamint az Atyáról, a Szentlélekről, Máriáról és a szentekről sem!

Gyakorlati tanácsok:

- Ha sok az áldozó, érdemes még egy éneket választani: ez lehet egy rövid, ismétlődő áldó/dicsőítő vagy békességes ének (pl. Áldalak, K 16, Békesség, K 47, vagy valamilyen taizéi ének) vagy az ünnephez kapcsolódó komolyabb ének vagy egy hangszeres darab (utóbbiakra alaposan készüljünk fel!)
- Az áldozási ének legyen nyugodt, lírai, de ne szomorú – hiszen Jézussal találkozunk!
- Purifikáció utáni csend: egyeztessünk a miséző pappal!

Kivonulási ének (Ite missa est)

- Változó rész (proprium)
- Funkciója: kivonuláskor vagy az ünnep, vagy Isten, Jézus, az Egyház titkát fogalmazza meg, esetleg Máriáról vagy a szentekről szól. Ünnepélyessége méltó istentiszteletünk utolsó szavaihoz.
- Hivatalosan nem része a szentmise liturgiájának, ez azonban nem jelenti azt, hogy bármit énekelhetünk! Irányadó a józan ész és a gyakorlatiasság.

1. Küldetést tudatosít: a szentmiséből kegyelmet kapva életünkkel kell hirdetnünk a világban Krisztust
pl. Indulj és menj (K 39/B), A világnak Krisztus kell (K 11)

2. Hálát ad, ünnepel: hálát adunk Istennek, aki épp az imént szolt hozzánk és költözött szívünkbe
pl. Áldásoddal megyünk (K 18), Csak Jézusnak szolgálók (K 274),
Hálaadó zsoltár / Oly jó áldani (K 76), Mondjunk éneket örömmel (K 162)

3. Máriáról vagy a szentekről szól: az adott ünnep jellegének megfelelően választhatunk éneket

pl. Ave Maria / Jézus, nekünk adtál anyát (K 37)
Mária, Mária, szép virágszál (K 139)
Tengernek fényes csillaga (Frikk József)
Üdvözlégy Mária (Szilas Imre, K 221)

4. Adott ünnephez kapcsolódik

pl. Az őszi jóslat (K 124) – *Karácsonyra*
Örömeinek (K 170/B) – *Húsvétra*
Hétköznapok Szentlelke (K 69/B) – *Pünkösdre*

Gyakorlati tanácsok

- Figyeljünk a helyi szokásokra: az elbocsátás („*Menjetekek békével...*”) után többször megelőzi a kivonulási éneket egy vagy több közös ima. (Helytelen szokás...)
- Ha a szentmise után új, másik szertartás következik, átvezető jellegű dalt válasszunk
- Nagyobb ünnepekkor Hímnusz vagy hímnuszok vannak, egyeztessünk erről a pappal vagy a kántorral
- Két éneket is énekelhetünk: egy Mária-éneket, utána pedig egy küldetéses dalt vagy egy hangszeres darabot (Postludium) – ez utóbbi orgonás miséken is elterjedt
- Ne legyen szomorú választott kivonulási énekünk, inkább lendületes, lelkesítő!

Szentelmények kiszolgáltatása

- Lehet a bűnbánati rész helyén (gyakran a bűnvalló imádság és Uram irgalmazz *helyett*)
- Asperges: „*Hints meg, Uram...*” (51. zsoltár)
pl. Gával: Hints meg, Máriáss: Hints meg, Uram
- Lehet az elbocsátás után, ekkor a kivonulási ének lehetőleg rövid legyen, s a kiszolgáltatásra készüljünk több, rövid, egyszerű, a szentelménynek megfelelő jellegű dallal,
pl. áldó/áldást kérő (balázsáldásra), bűnbánati (hamvazásra)

Hitvallás (Credo) és Miatyánk (Pater Noster)

Külön nem térek ki rájuk, mert

- Magyarországon túlnyomórészt csak ünnepi szentmiséken, gregorián dallammal éneklük
- Gitáros megzenésítés liturgiában való felhangzása elég ritka
- A hívekkel való együtt-éneklés miatt alapos felkészülés és betanítás nélkül ne erőltessük (pl. Vedres Hiszekegy (Missa Sinodii), Gelineau: Hitvallás (Taizéi mise))